

The logo for SULF, featuring the word 'SULF' in a white serif font, flanked by two white diagonal slashes. The background is a blue-tinted photograph of a stone relief sculpture, showing a profile of a person's head and shoulders, with intricate carvings of hands and other figures below.

SULF

**PROFESSORFÖRENINGEN I UMEÅ
- FRÅN 1960-TALET TILL IDAG.
EN FACKLIG FESTSKRIFT**

/Professorsföreningen i Umeå - en del av SULF/Umeå

**Professorsföreningen i Umeå - från 1960-talet till idag. En facklig festskrift
2022**

Professorsföreningen i Umeå - en del av SULF/Umeå/ Artediegränd 4/ Umeå

Innehåll

Förord	3
1 Professorsföreningen i Umeå: Debatt, diskussion och forskningspolitik.....	4
1.1 Professorföreningen i Umeås organisation och inriktning.....	4
1.2 Mötesverksamheten och medlemsvård – professorsföreningen som tvärvetenskapligt professionsforum	6
1.3 Aktiviteter vid årsmöten.....	6
1.4 Ett forum för forskningspolitik – att hantera & svara på politikens förändring.	9
2 Facklig verksamhet – det "råfackliga" i en professorsförening.....	13
2.1 En facklig organisation: ett stöd för facklig anslutning, rekrytering och förhandling.....	14
2.2 En facklig organisation: löneförhandling för professorerna på delegation och individärenden	15
3 Det internfackliga – att organisera sig inom huvudorganisationen	17
3.1 Professorsföreningen i Umeås roll i relation till nationell och lokal organisation	17
3.2 Andra lokala professorföreningar – en kort utblick.....	18
3.3 Omskapandet till delföreningar	19
Efterord	21

Förkortningar

SFP – Sveriges Professorers Förening, sektion under ULF och senare SULF

SUHAF – Sveriges universitets- och högskoleanställdas förbund. Slogs ihop med ULF när SULF bildades

SULF – Sveriges universitetslärares förbund, senare Sveriges universitetslärare och forskare (Bildades genom sammanslagning av ULF och SUHAF)

SULF/Umeå – lokal organisation för SULF

ULF – Universitetslärares förbundet. Föregångare till SULF

Förord

År 1965 bildades Umeå universitet och tre år efter det – 1968 – skapades Professorsföreningen i Umeå efter en propå från SULF:s centrala professorssektion. Föreningen är alltså nästan lika gammal som universitetet. Arkiven vittnar om att föreningen fungerade som ett sätt att samverka mellan vad som början var ganska få ämnesföreträdare. De visar också på föreningens historia som ett sätt att anknyta ämnesföreträdarna och senare de allt fler professorerna i Umeå till de politiska strömningarna i tiden, olika forsknings-beredningar och utskott. Mötesprotokoll, kallelser och utskick tyder också på stort engagemang i individärenden och förhandling.

Professorsföreningen i Umeås arkiv visar också hur professorernas och akademins roll förändras över tid. Medan det förstas inte kan förstås i sin helhet utan att också se på moderföreningarnas SUHAF:s, ULF:s och senare SULF:s roll, eller akademien i sin helhet, är den här skriften tänkt att ge en inblick i Professorsföreningen i Umeås roll över tid, och bidra till ett institutionellt minne.

Det har funnits lokala professorsföreningar på flera orter men det verkar som om Professorsföreningen i Umeå ha haft en särställning. Föreningen har både dragit till sig betydande talare och haft en egen verksamhet skild från den nationella nivån samt spelat en grundläggande facklig roll i att på delegation förhandla professorernas löner. Idag, när professorföreningar fungerar som delföreningar till de lokala SULF-föreningarna, kan den här exposén över Professorsföreningen i Umeås verksamhet möjligen stötta och skapa idéer om vad en professorsförening eller annan delförening kan göra.

Den här texten är därmed tänkt att lyfta de delar av föreningens verksamhet som skulle kunna vara inspiration för andra föreningar: verksamhet enligt verksamhetsberättelser, möten, talare och liknande. På samma sätt finns det förstas en oerhört viktig personhistoria som inte belysts lika mycket: tongivande ordföranden, sekreterare och styrelsemedlemmar som lagt ut riktningen för och påverkat professorsföreningen. Men eftersom jag inte haft möjlighet eller resurser att genomföra intervjuer – och eftersom fokus ligger på att översiktligt beskriva den aktivitet som kan inspirera dagens föreningar – kommer inte alla dessa tongivande personer att beskrivas. Istället ligger fokus på frågorna – deras gärning! På samma sätt har inte de stora politiska skeendena som påverkat föreningen lyfts, även om de ses bland annat i de frågor föreningen arbetar med och hur den förändras över tid.

I den meningen är den här texten kanske mest av allt en essä, inte om en person som brukligt är, utan om en organisation. Det oförtrutna arbetet som varje person som varit involverad lagt ned skulle förtjäna en större beskrivning, men för nu får vi nöja oss med ett tack. Tack alla ni som bar den här föreningen genom årtiondena! Förhoppningsvis kan vi andra lära av er.

Vid pennan

Carina Keskitalo (ordförande i Professorsföreningen i Umeå 2021-2022, på styrelsens uppdrag)

1 Professorsföreningen i Umeå: Debatt, diskussion och forskningspolitik

Professorsföreningen i Umeå är kanske framför allt en professionsförening – den ägnar sig åt debatt och inspiration gällande professionens roll i en föränderlig akademi. Men professorsföreningen har också ägnat sig åt mer politisk facklig verksamhet, som till exempel att försöka påverka forskningspolitiken lokalt eller till och med nationellt med de medel som stått till buds, samt åt inomfacklig verksamhet. Den har också ägnat sig åt frågor som man ofta ser som "råfackliga" och skilda från professionsverksamheten, som löneförhandling och individärenden. Alla dessa frågor har varit genomgående i Professorsföreningen i Umeås verksamhet.

Den här första delen om debatt och diskussion beskriver den grundläggande organisation som gjort att både tvärvetenskaplig interaktion och debatt varit ett fokus. Den beskriver också den professionsfokuserade delen som främst inriktat sig på att arrangera seminarier och debatt, till stor del med koppling till forskningspolitik. Senare delar beskriver föreningens "råfackliga" inriktning: rekrytering, löneförhandling och individärenden. Avslutande sektioner diskuterar föreningens arbete i relation till andra delar av den fackliga organisationen.

1.1 Professorsföreningen i Umeås organisation och inriktning

Ett av de tidigaste dokumenten som går att hitta i arkiven om professorsföreningen i Umeå är en kallelse från april 1968. Där kallas till ett konstituerande möte kommande månad (2 maj) och anges att:

Professorsföreningen, som är en delförening inom Universitetsläraresförbundet, beslöt vid sitt sammanträde den 20 februari i år att skapa lokalföreningar på de fem universitetsorterna. Man räknar därvid med att underlätta professorsföreningens verksamhet, och på ett bättre sätt få kontakt med professorerna på de olika orterna.

Kallelsen gick till medlemmar i föreningen, alltså de professorer som är medlemmar i moderorganisationen på orten. Med moderorganisation avses det som då hette ULF och senare SULF. Det krävdes – då som idag – alltså ingen anmälan till professorsföreningen, utan medlemmar är de i anställningskategorin som redan är medlemmar i ULF.

Många av de delar som är centrala i föreningens verksamhet etablerades därmed relativt tidigt. Medlemsmöten hålls både 1968 och 1969. 1972 verkar en första organisationsförändring ske då ett konstituerande sammanträde hålls för den "nya professorsföreningen i Umeå" som en "sammanslagning av de gamla professors- och laboratorieföreningarna".

Redan 1978 blir föreningens namn också formellt Professorsföreningen i Umeå: En kallelse till styrelsemöte 1978 anger i en kommentar att "Föreningens officiella namn är enligt stadgarna 'Sveriges Professorers Förenings lokalavdelning i Umeå'. Det känns otympligt. Vore det inte bättre att kalla föreningen 'Professorsföreningen i Umeå'?"

Även verksamhetsinriktningen verkar ha varit relativt tydlig redan från början. Verksamheten ska, enligt ett protokoll från 1974, vara att "verka över fakultetsgränser med avseende på forskningen". Redan i stadgeförslaget från 1972 tillkommer vidare den princip som fortfarande gäller för professorföreningen i Umeå, att styrelsen består av ordförande samt minst en representant från varje fakultet vid respektive högskola. När skogshögskolan (SLU) etableras i Umeå följer först en diskussion om huruvida en egen professorsförening ska etableras vid SLU, och då detta inte sker ser man redan 1978 i ett brev till medlemmar fram emot de medlemmar som tillkommit och att "välkomna och bli bekanta med kollegorna på Skogshögskolan".

Redan tidigt omfattar därmed föreningen både Umeå universitet och SLU:s skogs-fakultet, det vill säga båda de lärosäten som verkar i Umeå. Den är därmed en lokal universitetsövergripande förening.

Senare, efter att en emeritiförening för professorer bildas i Umeå 1999, kommer även denna att representeras i styrelsen. Efter en omstart i emeritiföreningen 2010, då nya stadgar för emeritiföreningen tas, finns också ett beslut i protokoll från ett styrelsemöte i professorföreningen 2011 att alla medlemmar i Umeå Emeritiprofessorers Förening kan delta vid professorföreningens medlemsmöten. Samverkan mellan organisationerna genomförs också genom möten som hålls i samarbete, till exempel möten 2012-2013 och framåt.

Generella mål för föreningen över tid har därmed varit att samla och stötta professorer av olika typer vid Umeå universitet och SLU i Umeå. Det har gjorts genom att verka för professorernas fackliga och professionella intressen och för medlemsrekryteringen av professorer verksamma på orten.

Inriktningen av föreningen beskrivs generellt i den här skriften, men en sammanfattning kan tas från protokollet från årsmötet 2011, där ordförande presenterade de frågor som föreningen kommer att arbeta med under nästa verksamhetsår:

Arbetsvillkor för professorer liksom villkor för emeriti. Arbetstidsfrågan, föreningen anser att alla professorer ska ha möjlighet till minst 50% forskningstid. Arbeta för att professorer vid Umeå universitet har konkurrenskraftiga löner och att de finansieras fullt ut via fakultetsanslag. ... Delta och bevaka kommande lönerevision. Bevaka Umeå universitets och SLUs framtida organisation Verka för en karriärväg för yngre forskare, genom bland annat en möjlighet till befordran för lektorer. Bevaka att ingen lönediskriminering sker, på grund av kön, ålder, etnicitet, etcetera.

Mötesorganisationen har också i stort sett varit konstant över tid. Förslaget till stadgar från 1972 anger att ett vår- och ett höstmöte ska hållas, vilket också är något som lever kvar över lång tid, även om det ibland idag är årsmötet som hålls under våren som betonas mest. Generellt verkar professorsföreningen ha hållit från ett till fyra styrelse-sammanträden varje termin, förutom de medlemsmöten som beskrivs nedan. Möten och seminarier med samkväm och möjligheter att träffas och diskutera har därmed varit en viktig del av verksamheten.

Professorsföreningen har också arbetat med andra typer av stöd till professionen, politisk påverkan och information, samt även med direkt medlemsstöd.

1.2 Mötesverksamheten och medlemsvård – professorsföreningen som tvärvetenskapligt professionsforum

Mötesverksamheten med mål att skapa debatt, diskussion och samkväm i tvärvetenskaplig miljö har varit en av grundstenarna i verksamheten. En återkommande aktivitet har varit att bjuda in talare av betydelse för forskningspolitikens eller forskningens roll, till möten en eller två gånger per år. Dessa har ofta hållits som höst och vårmöten, varav ett årsmöte, till vilka alla professorföreningens medlemmar bjudits in.

Under vissa perioder – främst innan professorsföreningen blev för stor – hölls dessa möten också på olika institutioner, och då ofta med någon förevisning av verksamheten. Tydligt är också att man håller sina möten både på Umeå universitet och SLU. Detta skulle kunna ses som att professorsföreningen inte bara stöttade en diskussion om forskningens roll och förutsättningar utan även bidrog till en förståelse av universitetets olika verksamheter mellan olika vetenskapsområden.

De talare som framträtt under åren är många och kan ge en antydning om både de frågor som varit aktuella och den roll som Professorsföreningen i Umeå spelat – kanske både i att utgöra ett fora för professorerna och sätta Umeå på kartan för en möjligen mer stockholmscentrerad politik. Generellt utgjordes seminarierna av presentation åtföljd av diskussion samt middag eller förtäring. Detta gav utrymme även för mer informella diskussioner, och bidrog kanske också till ökad sammanhållning eller tvärvetenskaplig diskussion. Möjligen gav detta också tillfälle för diskussion med de inbjudna gästerna, som då kanske också hade möjlighet att bättre orientera sig om situationen i Umeå.

Antal deltagare vid de här medlemsmötena har varit närmast konstant – till exempel deltar 50-60 personer på de mest välbesökta mötena idag, och samma typer av storlek på deltagandet såg vi även till exempel 1979, då cirka 45 personer deltog. Nämnvärt är dock att detta var nästan halva professorskåren vid den tiden, och att Professorsföreningen i Umeå vid den tidpunkten hade 100 medlemmar och en hög anslutningsnivå på runt 90 procent av professorskåren.

Förutom att samla professorer tycks föreningen också ha försökt stötta en bredare akademisk samling. Under 1970-talet och in på 1980-talet diskuterades bland annat att återbilda den Akademiska föreningen som tidigare funnits i Umeå. Man planerade också att anordna regelbundna lunchsammankomster "för de akademiska lärarna". Tanken var här att anordna professionsfokuserade sammankomster för till exempel alla universitetsläroanställda, "enligt förebild från Faculty Club i Lund". Förslaget vid det här tillfället var att anmoda rektor att söka anordna dessa sammankomster. 1991 hölls på ett liknande sätt en diskussion om lunchmöten, då för professorsföreningens medlemmar. Dessutom hölls också vid något tillfälle gemensamma aktiviteter med den docentförening som fanns vid den tidpunkten, samt att föreningen även bjöd in professorer från Luleå.

1.3 Aktiviteter vid årsmöten

Den kanske mest återkommande verksamheten för medlemmarna i professorsföreningen – och en av de mest synliga aktiviteterna – var diskussionen med de många talarna som deltog vid mötestillfällena, främst de stora medlemsmötena på höst och vår eller årsmötet. Talare kan ses som att de anknyter till de stora akademiska förändringarna eller förslagen över tid, och är ofta nationella nyckelpersoner i sådana. Talare från

den fackliga huvudorganisationen eller från sektionen nationellt är också återkommande under hela perioden. Några exempel på talare över tid följer nedan.

Exempel på talare vid årsmöten:

- 1979: Planeringschefen vid UHÄ professor Olof Ruin "Beslutsfattande i universitetsorganisationen".
- 1979: Riksdagsledamot Jörgen Ullenhag, ordförande i lärartjänstutredningen, "Inför lärartjänstutredningens slutspurt". Vid det här tillfället deltog också departementssekreterare Bjarne Kirsebom. (Lärartjänstutredningen var generellt en stor diskussionsfråga under den här perioden, och innehöll förslag till exempel om arbetstidsreglering, fördelning av arbetsuppgifter och forskarkollegium).
- 1980: Nye universitetskanslern professor Carl-Gustav Andrén "Forskningens och forskarutbildningens situation i den nya högskolan".
- 1983: Bengt Sigurd, professor i Lund och ledamot i en av UHÄ:s planeringsberedningar "Universitetet är dött" Leve universitetet!"
- 1984: Författare Folke Isaksson "'Bind dig vid stolen'" Om skapandets lust och vånda". Samma år talar även Gustaf Lindencrona, ordförande SPF, om "Löneförhandlingarna 1984"
- 1986: Statssekreterare Sverker Gustavsson, utbildningsdepartementet, "1987 års forskningsproposition – vad bör den innehålla".
- 1987: SPF:s ordförande Gustaf Lindencrona och förbundsdirektören i SULF Bert Fredriksson om avtalsläget och om SPF:s, SULF:s och SACO/SR:s syn på aktuella avtalsfrågor.
- 1988: Professor Gustaf Lindencrona, ordförande i SACO/SR:s arbetsgrupp som presenterade skatteförslaget, om "Vad händer med SACO/SR:s skatteförslag?"
- 1989: Björn von Sydow om 1990 års forskningsproposition. Samma år talar Professor Ulf af Trolle om "Svensk universitetsutbildning i internationellt perspektiv"
- 1990: Leif Lewin, ordförande i SULF, "Kan man vara universitetslektor utan att forska?". Inbjudan anger också att "Även övriga frågor med anknytning till forskningspolitiska propositionen kan komma att kommenteras" och att mötet hålls som ett samarrangemang med SULF/Umeå.
- 1991: Statssekreterare Sverker Gustavsson, "Nya former för tillsättande och inrättande av professurer".
- 1992: Professor Bo Södersten, "Vart går högskolan"
- 1993: Statssekreterare Bjarne Kirsebom, "Forskningen och utbildningen i närmaste framtid". Samma år talar även Sigbrit Franke-Wiberg, rektor vid Umeå universitet, vid ett medlemsmöte.

Exempel på talare vid årsmöten, fortsättning:

- 1994: Björn Birath, SULF, "Löneförhandlingar för professorer".
- 1996: Anne-Sofie Ohlander, docent i historia, och Bengt Westerberg, riksdagsledamot, "Är kvinnliga forskare fortfarande pionjärer?"
- 2000: SULF:s förbundsdirektör Bert Fredriksson, "Entusiasm och verksamhetsutveckling – The case of Umeå".
- 2002: SULF:s förbundsdirektör Göran Blomqvist, "Hur ser SULF på framtidens professorer?"
- 2003: Björn Birath, SULF, "Avtal som reglerar professorers arbetstid".
- 2004: SULF:s förbundsdirektör Göran Blomqvist, "Professorers arbetsvillkor".
- 2005: Billy Ehn, "Blir man klok på universitetet?"
- 2005: Rektor Göran Sandberg om "visioner för framtiden och ... hur han ser läget som nyinstallerad rektor" vid Umeå universitet.
- 2006: Björn Birath, "Befordringsreformens konsekvenser".
- 2007: Robert Andersson, SULF, "Fördelar och nackdelar med att tillhöra chefslöneavtalet".
- 2008: Robert Andersson, SULF, om arbetstidsbestämmelserna för professorer.
- 2010: Christoph Bargholtz, fd ordförande SULF och ordförande i arbetsgruppen för SULF:s forskningspolitiska program, "SULF:s kommande forskningspolitiska program".
- 2011: Lena Gustafsson, rektor vid Umeå universitet, vid ett medlemsmöte som hålls av professorsföreningen "i samverkan med Saco/SULF" (som kallelsen anger). Vid höstmöte samma år talar Lars Lustig, universitetsdirektör vid Umeå universitet, om universitetets utmaningar i framtiden.
- 2012: Universitetskansler Lars Haikola, "Aktuella utmaningar och förändringar inom högskolesektorn". Samma år talar även Marianne Sommarin, vicerektor vid Umeå universitet, vid ett annat medlemsmöte.
- 2013: Gunnar Öquist, professor emeritus i fysiologisk botanik och f.d. ständig sekreterare i vetenskapsakademien, "Hur kan vi stärka kvalitén på svensk forskning?" Vid ett annat möte samma år talar Carl Falck, förbundsjurist för SULF.
- 2016: Anna Jarstad, "Avkollegialisering inom svenska universitet"
- 2018: Professor Anders Söderholm, generaldirektör på UKÄ, om "Kvalitetssäkrad forskning - uppföljningar och utvärderingar". Vid ett tidigare möte 2018 talar också Hans Adolfsson, Rektor vid Umeå universitet, om "Den aktuella utredningen om framtida resursfördelningen, Struten" (styr- och resursfördelning vid Sveriges universitet och högskolor)

1.4 Ett forum för forskningspolitik – att hantera och svara på politikens förändring

Perioden som den här skriften spänner över har varit en med mycket stora förändringar i forskningspolitik och forskningens organisering. Diskussionerna om förändringar i forskningspolitik har genomgående i professorsföreningens historia. Perioden såg också en förändring från relativt små professorsgrupper, ofta med ämnesföreträdaransvar och arbete utifrån fakultetsmedel, till ett förslag till fördubbling av professortjänsterna, det sena 1990-talets befordringsreform och avskaffandet av densamma år 2011, och därmed mycket större mängder professorer. Idag har professorer sällan ämnesföreträdaransvar utan är beroende av att dra in egna forskningsmedel från de externa forskningsstiftelserna.

I relation till detta har en stor del av medlemsmötena och talarna på något sätt berört föreslagna förändringar i forskningspolitik eller professorernas roll.

Materialet återspeglar både ett behov av diskussion, att hålla sig à jour med förändringar i universitetsvärlden, kunna informera medlemmar och även att påverka akademins förändring över tid. Redan i ett protokoll 1979 kan man se att styrelsen beslutat anhålla om att förteckning av inkomna remisser regelbundet skulle tillställas föreningen, och styrelsemöten över tid diskuterar olika förslag och förändringar.

Professorsföreningen i Umeå verkar också ha haft vissa påverkansmöjligheter, både lokalt och, i relation till sektionen, nationellt. Till exempel arbetade man till exempel 1978 med frågor runt sakkunnigtillsättningar, i rapporter under 1970-talet med frågor om ekonomistyrning och 1985 med frågor om beskattningsregler. Under en period skickade man ut pressmeddelanden om sin verksamhet.

Professorsföreningen har också deltagit i SULF/Umeå och Saco-S Umeås påverkansarbete och under senare år också hållit digitala seminarier med fokus på den typ av frågor som tagits upp i årsmötesföredrag. Enskilda forskare har också försökt påverka forskningstiden, något som varit en grundfråga för professorsföreningen.

Försök till påverkan: forskningsfinansiering inom anställningen

En styrelsemedlem skickade bland annat in till forskningsministern en sammanfattning av frågor som säkert många – både professorer och generellt inom SULF idag – känner igen. Texten sammanfattar många av de frågor som betonats i professorsföreningens arbete, och anger bland annat att:

Det är extremt konstigt att framgångsrika forskare efter kanske 20 års lyckat arbete i statens tjänst och alla sakkuningsprövningar bakom sig ändå inte ska ha en riktig tjänst att gå till utan att de i så stor utsträckning tvingas ordna pengar till den egna lönen och till alla påslag för att betala för universitetens byråkrati, lokaler med mera (!), för att inte få sparken nästa år. Under sådana villkor kan vi inte räkna med att professorerna kan göra optimala satsningar inför framtiden. De kan inte ta de risker som krävs för framgångsrik nyskapande forskning. De som inte hela tiden satsar på mer eller mindre säkra kort, traditionella forskningsansatser, okritiskt förhållningssätt till andra forskare och myndigheter som påverkar olika forskningsanslag, riskerar ju att bli utan pengar.

... Varför litar inte systemet på en professor så mycket att denne ska kunna styra sitt eget arbete utan att ständigt behöva ifrågasättas? Varför anses det inom systemet som rimligt att professorn hela tiden ska behöva ordna pengar till sin egen lön? Detta måste anses som väldigt konstigt om vi jämför med andra statliga tjänster! Tänk om en domare eller polis skulle behöva ordna sin egen lön för att få fortsätta sitt arbete nästa år!

... Vårt samhälle behöver också kunna lita på sina professorers uppriktighet. Här har vi en likhet med domare och poliser. Professorerna måste kunna stå för vetenskapliga resultat som kan vara obekväma för en del instanser med inflytande över forskningens osäkra finansiering. Det blir betydligt svårare att vara uppriktig om man hela tiden är beroende av korta anslag som kan tänkas påverkas av dessa instanser. Tänk om en domare årligen tvingades ansöka om pengar från olika instanser där inflytelserika personer ibland kunde tänkas hamna i domstol för egen del!

... Om den frågan drivs i media av Saco så är jag övertygad om att saken blir så uppenbar för alla att den ansvarige ministern måste lösa den en gång för alla.

Forskningens roll och finansiering är en genomgående fråga i materialet. Professorsföreningens och sektionens roll i det fackliga betonas redan från början av materialet som en väg att bland annat "slå vakt om forskningens frihet". År 1978 diskuterar en skrivelse från en medlem i Professorsföreningen i Umeå till SPF nationellt, lokalföreningar samt ULF att:

Efter högskolereformen 1977 har många professorer visat ett ökande intresse för sin fackförening ... De interdisciplinära kontakterna inom fakulteterna har försämrats, och fackföreningen uppfattas som ett nytt forum för kontakt med andra professorer.

Vår uppgift att tillvarata professorernas intressen bör inte uppfattas snävt, dvs endast som individernas arbetstagarintressen. Ingenting torde förena professorerna mera samstämmigt än intresset att slå vakt om forskningens frihet och att utverka goda resurser och arbetsbetingelser för forskningen inom det svenska högskoleväsendet.

Detta fokus på professors ansvar för forskning betonas genom hela perioden. Ett brev till medlemmar efter årsmöte 2000 skriver bland annat att:

Föreningens syfte är inom ramen för SULF att verka som sammanhållande och intresseorgan för professorer vid SLU och Umeå universitet. Professorer är den högsta lärarkategorin vid universitetet, och universitetets status och dragningskraft är direkt relaterad till professorskårens status och kompetens. Meriterade universitetslektorer befordras till professorer, vilket är ett tydligt erkännande av detta. Samtidigt har vi fått rätt olika villkor för professorskåren. I nuläge krävs det sammanhållning och samverkan för att professorernas status som kunskapens högsta förvaltare skall erkännas. Detta är i högsta grad i universitetets intresse.

En förändring som skett över tid har gällt forskningsandelen i en professors anställning. Bland material från sent 1970-tal finns en skrivelse som diskussionsunderlag inför kommande centrala förhandlingar. Den anger bland annat att föreningens synpunkt är att "söka externa anslag för forskningsprojekt och att leda sådana ligger utanför professorernas reguljära åtaganden". Vid den här tidpunkten antar man alltså att forskningsverksamhet ska kunna upprätthållas på basanslag.

Synpunkten att den grundläggande verksamheten ska vara finansierad kvarstår i princip över tid. 1991 anger SPF:s förslag till handlingsprogram på ett liknande sätt att system bör vara utformade så att en "fullgod vetenskaplig verksamhet ... kan upprätthållas redan på fakultetsanslag". Men trots detta är det längre fram i tid förstås

så att externa resurser blivit en del i att även fördela basanslag, samtidigt som det inte alltid finns tid för forskning inom anställningen för alla professorskategorier.

Forskning som grundläggande aspekt av professorsrollen tas därmed upp i många delar av materialet. Professorsföreningens verksamhetsberättelse från 2017/2018 anger bland annat att "ett återkommande ämne för styrelsen har varit att belysa likheter/olikheter beträffande tillämpning och fördelning av basresurser mellan och inom de olika fakulteterna". Frågor om professorstillsättning och ämnesföreläsarens ställning på institution, tidsbegränsade professorer som anställningsform, och beföringstitelfrågan (som den kallades då) diskuterades bland annat vid styrelsemöten i Professorsföreningen i Umeå i slutet på 1980-talet, i relation till en pågående utredning (SOU 1989:30). På samma sätt har beföringsreformen och senare autonomireformen diskuterats. Ett styrelseprotokoll från 2005 lyfter bland annat behovet av att följa upp befordrade professorers villkor och behovet av möjligheter till forskningsterminer. I brev till medlemmar det följande året anges bland annat att:

Professorsföreningen har under året som gått arbetat både här i Umeå och nationellt för att följa upp beförings-reformens konsekvenser. ... Institutionerna förefaller att tillämpa rätt varierande villkor för sina befordrade, och många verkar inte veta vilka rättigheter och skyldigheter dessa har.

Senare styrelsesammanträden, till exempel 2010, diskuterar sedan också frågan om konsekvenser av autonomipropositionen som att ta bort beföringsrätten. Under 2010-talet lyfter verksamhetsberättelserna bland annat effekter av autonomireformens införande.

Bland de frågor som har tagits upp har även ingått den om sabbatstermin – vilket trots namnet är tid som ägnas på heltid åt att forska. I en skrivelse till rektorsämbetet 1977 betonas vikten av att "slå vakt om möjligheten för professorer och motsvarande att ta ut så kallad sabbatstermin. Detta innebär att full kompensation bör ges så att forskarutbildningen och handledningen ej äventyras". Vid ett styrelsesammanträde 1985 beslutades hemställa att SPF:s styrelse ska bevaka att forskningsterminer behålls i de förordningar som nu tas fram med anledning av riksdagsbeslut.

Givet det fokus professorsföreningen generellt lagt på frågan om tid för forskning inom anställningen har förstås också frågan om arbetstidsavtal varit viktig. Detta var en stor nationell skiljefråga i slutet på 1990-talet och sedan igen omkring 2010. Styrelseprotokoll från 1998 redogör bland annat för läget i förhandlingarna om det nya lokala arbetstidsavtalet. Professorsföreningen uttryckte sina synpunkter i en skrivelse till rektor vid Umeå universitet 1999:

Vi ser det som mycket viktigt för ett progressivt och framåtsträvande universitet att skapa attraktiva tjänster. ... Med ett mindre förmånligt avtal skulle kompetens försvinna från universitetet och möjligheterna till utveckling därmed starkt försämras. Arbetstidsavtal har nu slutits vid ett flertal universitet och högskolor i landet och vi har noterat förekomsten av avtal som är förmånliga för professorskategorin. Det vore i detta läge förödande för Umeå universitet att profilera sig som det lärosäte där kompetens inom forskning och forskarutbildning inte tillvaratas på bästa sätt. Förutom ovannämnda allmänna synpunkt vill vi framföra två mer specifika synpunkter som är angelägna för SPF:s medlemmar och viktiga att beakta vid slutförandet av förhandlingarna om det nya arbetstidsavtalet. Vi erinrar om den protokollsanteckning till det centrala arbetstidsavtalet där det sägs att undervisningsskyldigheten i normalfallet inte bör utökas utöver det som gällde i tidigare arbetstidsavtal. En professor ska enligt vår

uppfattning ägna huvuddelen av sin arbetstid åt egen forskning och forskarutbildning. Detta hindrar givetvis inte att en professor kan medverka även i grundutbildning. Det senare är viktigt för att forskningsanknyta all utbildning.

På samma sätt betonades i dokumentet också frågan om sabbatstermin som en möjlighet för sammanhängande forskningstid:

Vi noterar att begreppet "sabbatstermin" nu helt tagits bort. Det är dock ett starkt krav från SPF att möjligheter till sammanhängande ledigheter med bibehållen lön och avsedda för forskning även kommer att finnas i framtiden.

Den här sortens frågor om undervisningstid i relation till forskningstid kvarstår över årtiondena: 2003 handlar diskussionen istället om att Professorsföreningen i Umeå kan behöva ingripa om institutionen fortsätter kräva undervisning över takmängden timmar per år. När frågan kommer upp igen omkring 2010 diskuterar minnesanteckningar från ett styrelsemöte bland annat de stora skiljelinjer som finns och Saco/SULF i Umeås "önskan om att Professorsföreningen borde delta i arbetet kring denna fråga".

Ansvaret för att på ett mer övergripande sätt kunna bidra till forskningsutvecklingen i ämnet, och länken mellan forskning och utbildning, betonas också i materialet. Man betonar också frågor om betydelsen av forskningens roll i tillsättningen av professorer, till exempel i protokoll på 1980-talet. Styrelseprotokoll anger bland annat att:

En fullständig ämnesrepresentation liksom en förstärkning av forskningens ställning i dessa nämnder är nödvändigt. Detta kan ske t ex genom att ett organ för ämnesprefekterna inrättas, nämnderna utvidgas, och genom regleringar i valförfarandet. Professorerna bör i större utsträckning vara ledamöter i linjenämnderna för att stärka anknytningen mellan grund- och forskarutbildningen. På institutionsnivån bör som grundregel gälla att en professor är ledamot i institutionsstyrelsen.

Frågor har också gällt möjligheterna att delta vid vetenskapliga konferenser samt bjuda in forskare – något som professorer tidigare tycks ha tagit ett stort ansvar för. I slutet på 1970-talet föreslog Professorsföreningen att Umeå universitets rektor skulle kontakta Skattemyndigheten för att tydliggöra att resekostnader för vetenskapliga konferenser i utlandet är tjänsteresor men att de gjorts på egen bekostnad då medel saknats på institutionerna. Här diskuterades också frågan om utländska forskares beskattning i Sverige, samt problemet med att professorer själva måste bekosta representation om institutionen inte har medel.

2 Facklig verksamhet – det "råfackliga" i en professorsförening

Trots att Professorsföreningen i Umeå idag kanske ses mer som en professionsfokuserad förening, har föreningen agerat tydligt även inom den fackliga delen över tid. 1978 anger ett protokoll att "Styrelsen beslöt begära hos SACO/SR-rådet att få deltaga med en representant vid sådan lokal förhandling som direkt rör arbetstagare, som är medlem i Professorsföreningen i Umeå". Redan då hade föreningen alltså en roll i att delta vid lokala förhandlingar som rörde dess medlemmar. Samma år beslutade man också att söka omfördelning av kompensationen för fackligt arbete från ULF:s lokala samarbetsorgan, som stöd för professorsföreningens verksamhet.

I ett dokument 1978 till ULF:s samarbetsorgan i Umeå från Professorsföreningen i Umeå anges det bland annat (som grund för ett äskande om medel till Professorsföreningens verksamhet):

SACO/SR-rådet har en viktig uppgift för samverkan mellan de lokala fackföreningarna inom SACO/SR ... SACO/SR-rådet kan dock inte ersätta de lokala fackföreningarna när det gäller den direkta medlemskontakten eller bevakningen av de olika föreningarnas specifika intressen. Inom Professorsföreningen finns det f.n. ett betydande intresse för ett antal fackliga frågor som är speciella för professorskategorin, och styrelsen är beredd att göra en aktiv insats för att tillmötesgå medlemmarnas önskemål och behov. På ett mera generellt plan upplever vi det som mycket väsentligt att det fackliga arbetet förankras i de olika fackföreningarna i nära kontakt med medlemmarna, och att vi inte i onödan centraliserar den fackliga aktiviteten till SACO/SR-rådet.

Föreningen har därmed ägnat sig åt uppgifter som inte bara rekrytering (som framgått även ovan) och medlemsvård, utan även löneförhandling och förhandling runt arbetstidsavtal, och att företräda medlemmarna i individärenden. Den har därmed fungerat som en komplett facklig förening, med aktiviteter i alla områden som betonades av moderorganisationen.

2.1 En facklig organisation: ett stöd för facklig anslutning, rekrytering och förhandling

Professorsföreningen i Umeå har genomgående i dokumenten uttryckt en roll i relation till facklig anslutning och rekrytering. Enligt tidiga dokument var den lokala fackliga anslutningen av professorer till föreningen hög, till exempel 96 procent år 1980. Fortfarande år 2005 anger en inbjudan till talare att professorsföreningen i Umeås medlemmar utgör cirka 80 procent av professorerna (som vid den tidpunkten förstås är många fler än år 1980). Den höga anslutningsgraden stöttades också av direkta rekryteringsåtgärder. 1978 anger ett protokoll beslut att skicka ett "cirkulär till föreningens alla medlemmar med en presentation av styrelsen och aktuell information" samt kopia av stadgarna. I dokumentet som skickades ut angavs bland annat att:

Om det skulle uppstå något problem i Dina arbetsförhållanden, så kontakta gärna någon av oss i styrelsen. Oavsett om det gäller en generell eller speciell problematik, ställer vi gärna upp för ett samråd och vi är också beredda att vid behov förhandla (formellt enligt MBL eller mera informellt) för medlemmarnas räkning.

Brev med inbjudningar till årsmöten och liknande, med värvningsinformation, i linje med det ovan återfinns i olika versioner över årtiondena. Materialet innehåller också kopior på rekryteringsbrev som skickats till professorer efter deras utnämning till professor, och som bland annat gratulerar till utnämningen, informerar om universitetsläraryrket, skickar med ett nummer av dess tidskrift och inbjuder till medlemskap. Två exempel på välkomstbrev till medlem och rekryteringsbrev till icke-medlem från olika tidpunkter återfinns nedan:

Välkommen som medlem i SULF och Professorsföreningen. Inom professorsföreningen i Umeå vill vi på ett konkret och jordnära sätt arbeta för att förbättra lönen och arbetsvillkoren för professorerna. Vi anordnar föreningsmöten där vi diskuterar aktuella frågor och vi inbjuder intressanta föredragshållare. Styrelsen bevakar löne- och anställningsfrågor i nära

kontakt med rektor och dekaner. Vi som är aktiva inom föreningen vill arbeta för att öka professorernas inflytande inom universitetet och vi utmanar alla professorer att ställa upp i detta arbete. Professorerna har en självklar roll att spela som ledare vid universitetet. Vi tror att professorerna kan göra mer för vårt universitet och vi anser att universitetet bör göra mer för sina professorer. Välkommen att delta i jobbet!

Den högre utbildningen och forskningen står inför mycket stora förändringar – kanske de största under vår yrkesverksamma tid: ... decentraliserad organisation med nya beslutsvägar – förändrade examina – konkurrens mellan högskolor samt ökad internationalisering. Professorsföreningen (SPF) inom Universitetslärarförbundet har som uppgift att bevaka professorernas yrkes- och lönemässiga intressen. Föreningen har drygt 2/3 av landets professorer som medlemmar. ... Men de signaler om möjliga förändringar inom högskolans område som vi hittills fått är av sådan omfattning och vikt för oss alla att SPF borde organisera samtliga professorer i landet. Om SPFs representativitet är ännu bättre när debatten startar om en förändrad högskola så har vi ännu större chans att påverka utvecklingen.

2.2 En facklig organisation: löneförhandling för professorerna på delegation och individärenden

Föreningen har spelat stor roll då det gäller lönesättning och förhandling. Lönesättning var ett område där Professorsföreningen i Umeå hade formell delegation att förhandla för sina medlemmar (i flera dokument anges dock undantag för medicinsk fakultet, där Läkarförbundet förhandlar, och SLU verkar inte ha ingått i förhandlingsdelegationen). Redan 1978 skrev också Professorsföreningen i Umeå till SACO/SR-rådet om att få delta med representant vid lokal förhandling som rör medlem i Professorsföreningen.

De fackliga frågor som tagits upp runt löneförhandling har varierat över tid. Under sent 1980-tal var de selektiva löne-potterna en stor fråga. Tilldelningen av en selektiv pott förefaller ha tillämpats första gången vid den här tiden och hade också lett till en diskussion nationellt. Eftersom vissa av professorerna överförs till det nya statliga chefslöneavtalet diskuteras förhandlingarna i chefslönenämnden och bland annat hur professorsföreningen kan sätta press på dessa. Diskussionen svallar till den grad att protestmöten arrangeras i Umeå av professorsföreningen och SULF lokalt under 1985. Som en styrelsemedlem vid Professorsföreningen i Umeå år 1986 återger i rapport från SPF:s nationella sammanträde riktade sig kritiken "mot den ojämna behandlingen vid olika universitet, som troligen beror på dålig beredskap och bristande kompetens hos de lokala administrationerna när det gäller att bedöma professorer ... och att tiden var knapp".

En generell fråga under en stor del av perioden – och som kanske också fungerat motiverande för föreningens jämförelsevis stora roll i relation till lönesättning – har också varit de relativt sett låga professorslönerna i Umeå. Till exempel 1993 konstaterades i protokoll från medlemsmöte att "vi ligger lägst i riket", och omkring samma tid inkom också ett brev från utländsk professor som på grund av löneläget inte kunde ta anställning i Umeå. På samma sätt framfördes också en skrivelse från professors-föreningen i Umeå till SULF 1991 om Umeå-professorernas låga löner och att de behöver rättas till. Aktiviteten runt detta vid den här tidpunkten verkar hänga ihop med nya förändringar i lönesättning. En kallelse till årsmötet 1994 anger att:

Från och med innevarande år är chefslönenämnden ur räkningen för professorernas del och alla förhandlingar ska skötas lokalt. Lokalavdelningen i Umeå har därmed fått en helt ny roll som formell förhandlingspartner gentemot Rektorsämbetet och dekanerna. Undantagna är medicinsk fakultet, för vilken Läkarförbundet förhandlar, samt de medlemmar som har tjänst i Skogshögskolan. Styrelsen finner det angeläget att så många medlemmar som möjligt möter upp för att diskutera föreningens policy.

Följande detta blir möten mellan professorsförening och dekaner ett tema i materialet. Till exempel noterar protokoll från styrelsemöte 1994 att SULF i Umeå givit professorsföreningen i Umeå förhandlingsrätt angående löneläget och att föreningen följande en modell från andra lärosäten kan hålla möte med dekanerna som vid den tiden sätter lön för professorerna. Dokument under stora delar av 1990-talet, där löneförhandlingar nämns, diskuterar sedan typiskt möten mellan professorsföreningens styrelse och dekanerna. Genomgående tas dokument med utskick till medlemmarna som underlag för lönesättning också upp.

År 2000 verkar det ha funnits en diskussion om delegationen av förhandlingsrätt till professorsföreningen, möjligen i relation till SULF centralt. År 2001 hade föreningen fortfarande förhandlingsrätten delegerad från SULF "under förutsättning, man är villig att åta sig förhandlingar ang. professorernas tjänstevillkor".

Det är dock möjligt att förändringarna i situationerna för professorer, och öppnandet för ytterligare professorstillsättningar genom befordringsreformen, kan ha lett till en svårare lönesättning. Förhandlingsrätten för professorer vid Umeå universitet verkar ha existerat tills relativt sent: protokoll från ett styrelsesammanträde 2010 anger fortfarande kontaktperson för löneförhandling. 2010 och 2011 påvisar protokoll att chefslöneavtalet för professorer kommer att upphöra och att "det nya avtalet innebär att professorer inte längre kommer att ingå i chefslöneavtalet". Verksamhetsberättelse från 2011/2012 anger därmed istället att professorsföreningens styrelse bistått vid lönerevisionsförhandlingarna och till viss del deltagit i beredande arbete inför löneförhandlingarna, samt att organisationen bistått i ärenden runt arbetsvillkor och löner för enskilda medlemmar.

Från 2013-2014 verkar föreningen inte längre förhandla för professorer. I verksamhetsberättelsen från samma år anges dock att föreningen bistått i ärenden gällande arbetsmiljö och löner för enskilda medlemmar. Professorsföreningen fortsätter under de kommande åren fram till nutid att följa professorernas löner och diskutera lönestatistik.

I relation till den förhandlande roll Professorsföreningen över en lång tid tog spelade den parallellt även en stor roll i att företräda sina medlemmar gentemot arbetsgivaren i individärenden. Skrivningar om professorsföreningens roll, att antingen direkt arbeta med individärenden eller bistå med detta, existerar genom hela perioden från 1978 till idag. Under 1990-talet, fram till förändringarna i förhandlingsrättsdelegationen, verkar relativt många individärenden förekommit och de utgör en mycket stor del av materialet.

I likhet med förändringarna i föreningens generella förhandlingsrätt har de senaste få åren individärenden även för professorer hanterats av de som arbetar på facklig tid centralt på Umeå universitet. Även här har dock medlemmar ur professorsföreningen deltagit. Till exempel i professorsföreningens verksamhetsberättelse 2017-2018 anges att "Styrelsen samt ordföranden har även bistått i ärenden som rör arbetsvillkor och löner för enskilda medlemmar".

3 Det internfackliga – att organisera sig inom huvudorganisationen

3.1 Professorsföreningen i Umeås roll i relation till nationell och lokal organisation

Professorsföreningen i Umeå har varit aktiv både lokalt och nationellt. Nationellt har Professorsföreningen i Umeå spelat en relativt stort roll i den nationella sektionen inom ULF och senare SULF, det vill säga inom Sveriges Professorers Förening, SPF. Flera av ordförandena i Professorsföreningen i Umeå har varit ordförande i SPF, och styrelseledamöter i Professorsföreningen i Umeå har också i flera fall varit styrelseledamöter i SPF:s styrelse centralt eller suttit i valberedningen för SPF:s styrelse. Professorsföreningen i Umeå verkar också ha varit aktiv i att föreslå aktioner eller strategier för SPF.

Professorsföreningen i Umeå har därmed historiskt stått på två ben: ett lokalt och ett relaterat till den centrala professorssektionen. Sektionen har ända fram tills nyligen varit den organisatoriska hemvisten för Professorsföreningen i Umeå, men samverkan lokalt har varit basen för föreningens aktivitet, både före och efter etableringen av SULF och Saco-S i dessas nuvarande lokala form.

Arkivmaterialet över tid visar därmed på hur personer som var aktiva inom professorsföreningen agerade även bredare inom ULF/SULF, och möjligen påverkade dessa under den period de omstrukturerades. Professorsföreningen i Umeå har därmed ett kanske unikt långsiktigt perspektiv, eftersom den ju existerade både innan moderorganisationen kom att organiseras lokalt istället för regionalt, och innan SULF bildades. I arkivmaterialet kan ses hur till exempel tongivande långtida ordförande i Professorsföreningen i Umeå (och sektionen) Kulldorff sitter med vid SULF:s norra regions konstituerande sammanträde 1984, då han blir vald till suppleant till SULF:s fullmäktige. Efter den här perioden diskuterade man bland annat arbetsformer för regionföreningen SULF/Nord, som alltså var den förening som lokala lärosäten kom att falla under vid den perioden.

Föreningens aktivitet över tid, både före och efter SULF:s bildande och omstrukturering till lokala föreningar kan därmed ha bidragit att den varit relativt integrerad även lokalt. Professorsföreningen i Umeå nominerade representanter till ULF:s samarbetsorgan i Umeå, före SULF:s bildande, och professorsföreningens ordförande eller i vissa fall styrelseledamöter har ofta och på senare tid även genomgående suttit i styrelsen för SULF/Umeå. Kulldorff och en annan dåvarande ordförande i Professorsföreningen var företrädare för SULF i SACO/SR-rådet i mitten på 1980-talet, och materialet innehåller en stor del protokoll från SULF/Umeås styrelsemöten, där båda eller ena vid olika tider deltar. Den här integrationen verkar också fortsätta över tid. Verksamhetsberättelsen för professorsföreningen 2005/2006 anger att professorsföreningen har en representant i lokala SACO-rådet och två representanter i SPF:s styrelse. På samma sätt anger verksamhetsberättelsen för 2008/2009 att "Föreningen har varit angelägen om att hålla nära kontakter med SULF lokalt och med SPF centralt" genom styrelserepresentation. Den här typen av aktivitet på både lokal och central nivå – och även vid vissa tillfällen i förbundsstyrelsen – kvarstår över tid.

Givet professorsföreningens länk till både sektion, lokalförening och i vissa fall centralt är det inte förvånande att föreningen också påverkats av huvudorganisationens diverse förändringar. Arkivmaterialet avspeglar därmed till viss del även ULF/SULF:s interna

organisationsförändringar över tid. Delar av materialet inkluderar till exempel reflektioner om hur väl de olika organisationsförändringarna kan omhänderta den stora bredd av inriktningar som finns inom de grupper som ingår inom ULF/SULF. En del av dessa diskuterar sammanslagningen som bildade SULF, och diskussioner om den här typen av frågor existerar från omkring 1977 till 1985.

Medan SPF:s politik över tid inte är huvudfokus i den här skriften, går det ändå att notera att inriktningen i vissa dokument till stor del är i linje med vad som här beskrivits för Professorsföreningen i Umeå – kanske inte orelaterat till att företrädare från Umeå ofta spelat en stor roll i den centrala professorsföreningen. SPF har arbetat med en bredd av frågor, som till exempel om handledarnas situation, deltagande i grundutbildning, anställningstrygghet och arbetsmiljö, och över senare tid också beroendet av externa medel även för tillsvidareanställda. I relation till detta har även arbetstid i relation inte minst till forskningsmöjlighet varit en viktig fråga. Till ett styrelsesammanträde i professorsföreningen 1996 ligger med en artikel från Universitetsläraren, med titeln *”Sju av tio professorer arbetar minst 50 timmar per vecka”*, utifrån UHÄ-undersökning om bland annat professorernas arbetsförhållanden med drygt 150 professorer i urvalet. SULF och SPF följde upp denna med undersökning om professorers deltagande i grundutbildning. På samma sätt pågick från omkring 2015 diskussioner inom SPF om en undersökning av professorers arbetsförhållanden och 2019 publicerades rapporten *”Ingen tid för forskning”* som visade på de stora skillnaderna i professorers tid för forskning bland annat följande befodringsreformen. Inriktningen mot forskning i både SPF och Professorsföreningen i Umeå kan därmed ses som ett gemensamt fokus.

3.2 Andra lokala professorsföreningar – en kort utblick

Professorsföreningen i Umeå har haft en lång och obruten existens men det har också funnits många andra professorsföreningar. Andra professorsföreningar verkar från början ha bildats utifrån ett initiativ från sektionen men senare också tillkommit på lokala initiativ. SPF:s *”Stadgar för professorssektionen”* på nationell nivå angav i ett odaterat dokument bland annat att *”Lokalföreningar bildas av medlemmar på samma universitet/högskola eller på samma ort eller inom närliggande orter”* och att dessa själv antar stadgar, utser styrelse, och ledamöter/suppleanter i SPF:s deputerandeförsamling samt ledamot till dess valberedning, samt föreslår *”till SULF:s regionförening ledamöter och suppleanter till SULF:s kongress”*. En skrivelse från SULF till SPF:s lokalföreningar nämner lokalföreningar i Göteborg, Linköping, Lund, Stockholm, Umeå och Uppsala som de som enligt stadgarna har att utse SPF:s deputerandeförsamling.

Medan relativt lite i arkiven om professorsföreningen i Umeå rör andra lokala professorsföreningar och det därför är svårt att följa dessa ligger det med exempel på aktiviteter som anordnades även vid andra lokalföreningar. Utifrån vissa av arkivdokumenten tycks det som att professorsföreningar i andra delar av landet arrangerat möten på liknande sätt som Professorsföreningen i Umeå. Till exempel höll Professorsföreningen i Lund-Malmö 1980 ett vårmöte där den tillförordnade universitetskanslern talade. Protokoll från mötet angav bland annat – i linje med fokus inom SPF och Professorsföreningen i Umeås arbete – att *”Lärartjänsterna är nu vad tjänstgörings-skyldighet beträffar knutna till en enda uppgift: undervisningen. ... Det är rimligt att professorerna får en garanti om att få använda minst 50 procent av sin arbetstid för forskning och övrig vetenskaplig verksamhet”*.

Protokoll från årsmöte i Professorsföreningen i Lund/Malmö 1980 sammanfattar också en tidigare ordförande i föreningens föredrag om sin fackliga verksamhet och

”docentförbundet, som bildats redan under 30-talet som första förbundet, laboratorsföreningen, professorsföreningen och ULF, allt grundat på faktiska behov av fackligt samarbete”. Det torde därmed finnas många exempel på olika fackliga organisationsformer på olika platser i landet över tid.

Andra exempel som återfinns i arkiven är bland annat sådana som Kulldorff som drivande ordförande i professorsföreningen i Umeå och SPF medverkade vid. Bland annat talade Kulldorff, som ordförande i SPF, vid ett vårmöte i Professorsföreningen i Lund-Malmö. Ett annat exempel är protokoll från styrelsemöte i SPF centralt 1990 som beskriver arrangemang som lokalföreningen i Göteborg genomfört gällande lönefrågor med deltagande av förbundsdirektören för SULF och rektor för Chalmers, samt att initiativ tagits att öka aktiviteterna vid lokalföreningen i Uppsala. Materialet innehåller information från andra föreningar, till exempel ett protokoll från Sveriges Professorers Förening i Lund-Malmöområdet 1978 som anger att material som protokoll från varje professorsförenings styrelsesammanträden och årsmöten bör skickas till de andra professorsföreningarna i enlighet med förslag från Professorsföreningen i Umeå. Ett dokument samma år anger att material skickas till Professorsföreningar i Uppsala, Stockholm, Umeå, Linköping och Göteborg.

Efter den nationella omorganisationen av sektionen och diskussionerna om sektionernas vara eller inte vara från och med början av 2000-talet, verkar dock aktiviteten i många av professorsföreningarna ha minskat.

3.3 Omskapandet till delföreningar

Diskussionerna om sektioner – vilka förutom professorssektionen också inkluderade sektioner för lektorer, adjunkter och doktorander (och under en tidigare period docenter) – centralt sett förefaller ha varit en långdragen fråga som i grund handlar om slitningar mellan organisationsformer de två förbund som från början bildade SULF. Frågan verkar ha existerat allt sedan SULF:s bildande. Till exempel beslutade kongressen 2004 efter en sådan diskussion att sektionerna inom förbundet skulle finnas kvar, dock skedde följande detta interna omorganisationer inom SPF omkring år 2005. Efter att motioner till SULF lagts både om att utöka sektionerna med fler sektioner och om att lägga ned sektionerna beslutade kongressen slutligen 2018 att lägga ned sektionerna och endast ha ett centralt förbund som inkluderar en doktorandförening.

Underlaget runt sektionernas vara eller inte vara hade vid den här tidpunkten dock inte identifierat eller diskuterat att det fanns lokala sektionsföreningar. Medan lokala professorsföreningar nämns i relation till sektionen i SULF:s årsredovisning och möten hållits mellan lokala föreningar och intressenter 2016-2017 tog SULF varken in kontaktuppgifter eller organisation gällande lokala föreningar inför kongressbeslutet 2018. Kanske eftersom sektioner därmed lades ned utan att de lokala sektionsföreningarnas roll diskuterats erkändes lokala delföreningar istället – för kanske första gången centralt – 2021. Detta skedde genom att SULF:s förbundsstyrelse 2021 beslutade om en mallstadga inte bara för lokalföreningar utan även för lokala delföreningar, såsom professorsföreningar. Professorsföreningar eller andra separata föreningar kan därmed formaliseras som delföreningar till lokalföreningen från och med 2021.

I och med detta blir Professorsföreningen i Umeå därmed formellt en delförening efter 2021. Detta har dock lett till nya frågor, både på central och lokal nivå.

Eftersom det inte längre finns ett samverkansforum för det som nu är delföreningar på lokal nivå har vissa aktiviteter fortsatt som nätverksaktiviteter. Under de sista åren professorssektionen var aktiv hölls möten mellan den centrala professorsföreningen samt lokala professorsföreningar och intressenter. Mötena besöktes av tjugotalet deltagare, och bland annat var Professorsföreningen i Halmstad en aktiv part.

Efter att sektionerna inom SULF avvecklades efter kongressen 2018 äskade Professorsföreningen i Umeå om finansiering från SULF för att hålla i de möten för samverkan mellan lokala professorsföreningar och akademier som sektionen hållit i de två tidigare åren. Även om planerade fysiska möten på plats inte kunna hållas på grund av coronapandemin från 2020 har digitaliseringen lett till att professorsföreningen hållit gemensamma digitala seminarier 2020 med inbjuden talare, som kunnat öppnas för deltagare från hela landet. Seminarierna har här hållits i samverkan med det informella nätverket för lokala professorsföreningar och intressenter samt SULF/Umeå, som en fortsättning på ett nationellt nätverkssamarbete följande sektionens avveckling.

Förändringen i organisationsform har dock också lett till förändringar på lokal nivå. Framst gäller detta möjligheterna att arbeta lokalt på ett lärosätesövergripande plan. Medan Professorsföreningen i Umeå inkluderat styrelserepresentanter från både Umeå universitet och SLU ända sedan SLU etablerade sig i Umeå kan föreningen som lokal delförening inte formellt inkludera styrelserepresentanter från annat än moderföreningen, det vill säga SULF vid Umeå universitet. Detta innebär att representant från SLU behöver adjungeras till styrelsen snarare ingå som fullvärdig styrelsemedlem. På samma sätt måste även emeritirepresentant till styrelsen adjungeras.

Föreningen kan inte heller bildas även som en delförening till en SULF-förening vid SLU, eftersom någon sådan inte existerar. SLU har i skrivande stund endast en Saco-förening, ingen SULF-förening. Detta har lett till att föreningen inte kan kalla professorer som är medlemmar i SULF vid SLU Umeå till årsmötet, och inte heller nå information om alla medlemmar i Umeå.

Frågor runt just den här sortens lokala lärosätesövergripande verksamhet kan därmed kompliceras av nya organisationsformer. Den här sortens frågor kan möjligen påverka möjligheterna inte bara för Professorsföreningen i Umeå utan för andra delföreningar att organisera sig på lokal eller lokal lärosätesövergripande bas.

Efterord

Den här skriften har visat på de många organisationsförändringar som funnits i professorsföreningens omgivning, men samtidigt på en konstans i professorsföreningens inriktning över tid. Det väcker förstas frågan både om hur en sådan verksamhet ska kunna tas om hand under organisationsförändringar och förändrade förutsättningar – och bredare frågor om hur SULF kan agera för att stötta de många intressen organisationen omfattar. Inte minst väcker det frågor om hur professorsrollens fokus på forskningens betydelse ska kunna främjas.

Professorsföreningen är idag en delförening till den lokala SULF-föreningen vid Umeå universitet. Detta innebär nya frågor för hur man kan integrera lärosätesövergripande verksamhet som alltså inte bara sker vid Umeå universitet utan vid SLU. Relevant för delföreningar och kanske även lokalföreningar generellt är också frågan om hur SULF nationellt kan stötta lärosätesövergripande verksamhet – och till exempel bidra med medlemsinformation om medlemmar placerade vid olika orter, till exempel gällande lärosäten som existerar på flera olika orter. Den här frågan blir än mer aktuell givet att lokalföreningar för SULF inte existerar på alla orter. Föreningar som finns, eller delföreningar som kan tänkas bildas, därmed möjligen kunde fungera mer som sammanhållande föreningar över lärosätesgränserna om det fanns möjlighet för det.

De organisationsförändringar som beskrivits i den här skriften visar på många olika sätt att agera på, och kanske till och med på hur olika behov kvarstår oavsett de olika organisatoriska lösningar som tas under en viss period. Man kan också fundera på till vilken del SULF nationellt behöver agera nationellt, och till vilken del föreningar med lokal eller regional verksamhetsförankring behöver få ytterligare stöd. Kanske pekar frånvaron av lokalföreningar för SULF på alla orter också på behovet av en bredare samordning. Till vissa delar kanske detta är en typ av samordning som försvunnit med sektionernas avvecklande, men den skulle också kunna ses som att peka på behovet att åter se på regionföreningar eller andra möjligheter att agera lärosätesövergripande men med stark lokal verksamhetsförankring.

Professorföreningen i Umeå är i den här relationen intressant eftersom den till stor del verkar ha definierat sin egen roll. Föreningen verkar ha utvecklat mer verksamhet än andra liknande sammanslutningar lokalt, och med en roll både i relation till lokalförening och sektion bortom vad som var givet.

Föreningens verksamhet väcker därmed frågan om hur SULF – och kanske föreningar i stort – kan skapa och bibehålla både samordning och ett institutionellt minne för att integrera de många olika delar och intressen som finns inom föreningen. Detta är inte minst intressant då en proposition till SULF:s 2021 kongress diskuterar hur man kan få livaktiga lokalföreningar. Men man kan också fundera på det institutionella minnet i SULF – finns de typer av dokument som använts här sammanställda, vad gäller andra delar av SULF? Och vet man hur olika föreningar på olika nivåer inom SULF bidragit eller vilka behov dessa uttryckt över tid, så att en sådan kunskap kan stötta representationen av alla medlemsgrupper?

Bortom dessa frågor om organisation väcker dokumenten som beskrivits i den här skriften också tydliga frågor om hur professorsrollen som en viktig företrädare för forskning kan främjas. Inriktningen mot ett fokus på forskningens roll är relativt konstant över tid i dokument från professorsföreningen i Umeå och SPF.

Här återfinns utmaningar i att professorsrollen urholkats över tid, från en position där relativt små grupper professorer visserligen hade forskning i anställningen och

sabbatsterminer men låga löner och problem med att få forskningskostnader täckta, till relativt stora grupper professorer utan given forskningstid i anställningen.

Stora förändringar har också skett i hur forskning bedrivs och styrs. Detta väcker frågor både om hur man ska få praktiskt genomslag för den linje som drivits och om synen på forskningens roll.

Kanske kan Professorsföreningens arbete visa på behovet av starkare och mer integrerade fackliga och professionsinriktade organisationsformer för att lyfta forskningens roll, både lokalt och centralt. En förhoppning här kan vara att det arbete som utförts över lång tid i Professorsföreningen i Umeå – liksom i emeritiföreningen – kan inspirera möjligheter att väcka debatt och samla medlemmar, både lokalt och bortom det lokala planet.

